

Staltbriežu (*Cervus elaphus*) govju eksterjera vērtēšana Hinds (*Cervus elaphus*) Body Measurement Assessment

Māris Parfianovičs^{1,2}, Daina, Kairiša¹

¹Latvijas Lauksaimniecības universitātes Agrobiotehnoloģijas institūts, ²LR Lauksaimnieku apvienība SIA

Abstract. The present research is a part of Master Degree Thesis „Importance of antler characteristics and body size validation in red deer farming”. The data for the research was obtained while evaluating red deer calves and hinds on the farm „Dumpji” during the herd’s annual prophylactic check-up in December 2013 and April 2014. Within the framework of the research body mass and body parts measurements were made for hinds (n = 71). They were born in the 2011. Within the framework of the research measurements of red deer hinds’ body mass, height at withers, hip height, head width and hip width were made. Main values of these measurements were calculated and their correlations drawn. The findings showed that body mass has a close positive correlation with hip width (r = 0.481; p < 0.01), hip height (r=0.337; p < 0.01) and height at withers (r = 0.453; p < 0.01). Moreover, hip height has a close positive correlation with height at withers (r = 0.547; p = 0.01).

Key words: Red deer, hinds, body measurements.

Ievads

Latvijā 2013. gadā bija reģistrētas 65 staltbriežu audzētavas – briežu dārzi, ar aptuveni 10 000 dzīvniekiem. No tām par šķirnes saimniecībām atzītas 17. Pamatā dzīvnieki tiek audzēti trofeju tirgum un dzīvu dzīvnieku tirdzniecībai (Proškina, 2013).

Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācijas (SDAA) ietvaros ir izstrādāta nozares attīstības stratēģija, vadlīnijas ciltsdarbam briežkopībā un kopš 2005. gada arī ciltsdarba programma. Tās uzdevums ir pasaules standartiem atbilstoša selekcijas darba organizācija valsts mērogā. Analogas ciltsdarba programmas staltbriežu šķirnes saimniecībām Eiropā nav.

Staltbriežu ciltsdarba programma nodrošina ģenētiski augstvērtīgu dzīvnieku ieguvī, uzlabojot esošo dzīvnieku populāciju. Programmas otrais darba periods beigsies 2015. gadā. Iepriekšējos darba gados tika noteiktas Latvijā selekcionējamās šķirnes briežu raksturīgākās pazīmes. Otrajā periodā ciltsvērtības noteikšanas modelī starp ekonomiski svarīgām pazīmēm, kuras vērtē 10 punktu sistēmā, ir iekļauts arī eksterjers jeb atbilstība tipam (Staltbriežu ciltsdarba programma, 2010).

Eksterjeru ieteikts vērtēt pēc barojuma un līdzīgi kā citās Eiropas valstīs, izmantot 5 ballu vērtēšanas sistēmu (British Deer Farmers Association, 2002). Eksterjeru nosaka vaislas buļļiem, tai skaitā špīseriem, kas tiek selekcionēti gan trofejām, gan gaļai. Tāpat eksterjeru vērtē vaislas govīm, jaungovīm un teļiem.

Novērtējot izskatu un ķermeņa attīstību, ir jāpievērš uzmanība proporcijām, atsevišķo ķermeņa daļu attīstībai un harmoniskumam (Boggs, 1993).

Pētījuma mērķis bija nebrīvē audzētu staltbriežu govju dzīvmasas un ķermeņa pazīmju analīze.

Materiāli un metodes

Pētījumā izmantoti dati, kas iegūti, nosakot staltbriežu govju ķermeņa izmērus saimniecībā „Dumpji” ganāmpulka ikgadējās profilaktiskās apstrādes laikā 2013. gada decembrī un 2014. gada aprīlī.

Pētījumam izmantota 71 staltbriežu gov, kuras dzimušas 2011. gadā. Govju dzīvmasas novērtēšanai izmantoti svāri „Tru-Test Multipurpose MP800”. Maksimālā svaru kapacitāte ir līdz 3000 kg. Mērījumi robežās no 90 līdz 200 kg tika veikti ar precizitāti līdz 0.5 kg.

Izmantojot mērlenti, veikti mērījumi krustu augstumam un skausta augstumam. Vienlaicīgi tika mērīti dzīvnieka krustu platums un galvas platums tās platākajā vietā. Kā ērtākais un precīzākais tika izvēlēts „Mantax Precision” dastmērs. Pētījuma ietvaros staltbriežu govīm noteiktas šādas pazīmes: dzīvmasa, krustu augstums, skausta augstums, gurnu platums un galvas platums, aprēķināta mērījumu vidējā vērtība un standartkļūda.

Ar korelācijas analīzi pārbaudījām, vai pētāmajām pazīmēm piemīt savstarpējas sakarības.

Rezultāti un diskusija

Vērtēto staltbriežu govju dzīvmasas, krustu un skausta augstuma, gurnu un galvas platuma rezultāti apkopoti 1. tab.

1. tabula

Staltbriežu govju dzīvmasas un vērtēto ķermeņa daļu izmēri

Vērtētās pazīmes	n	$\bar{x} \pm s_x$	Minimālā vērtība	Maksimālā vērtība	Starpība
Dzīvmasa, kg	71	114.4 ± 1.10	98.0	139.0	41.0
Krustu augstums, cm	71	102.0 ± 0.64	87.0	113.0	26.0
Skausta augstums, cm	69	100.1 ± 0.69	90.0	115.0	25.0
Gurnu platums, cm	59	30.7 ± 0.42	24.4	38.8	14.4
Galvas platums, cm	61	14.4 ± 0.11	12.8	18.3	5.5

Staltbriežu ciltsdarba programmā norādīts, ka govīm ar dzīvmasu līdz 95 kg vērtējums šajā pazīmē ir 6 punkti, bet maksimālo 10 punktu vērtējumu saņem

govis, kurām dzīvmasa sasniedz vismaz 151 kg. Mūsu pētījumā maksimālā dzīvmasa govīm bija 139 kg – vērtējums 9 punkti, aprēķinātā vidējā vērtība – 114.4 kg, starpība starp vieglāko un smagāko īpatni – 41.0 kg, kas vienas asinslīnijas un vecuma govīm ir uzskatāma par lielu.

Staltbriežu govju vidējais krustu augstums bija 102.0 cm, kas par 1.9 cm atšķīrās no skausta augstuma un norāda uz ķermeņa augstuma izlīdzinātību. Krustu augstums starp individuālu govju mērījumiem variēja no 87 cm līdz 113 cm. Starpība starp zemāko un augstāko staltbriežu govī bija 26 cm, un ir saistīta ar iepriekš apskatīto govju dzīvmasas variāciju.

Staltbriežu govju vidējais gurnu platums bija 30.7 cm. Šaurākie – 24.4 cm, bet platākie – 38.8 cm, starpība – 14.4 cm. Vidējai staltbriežu govju galvas platums – 14.4 cm, ar nelielu variāciju no 12.8 līdz 18.3 cm. Dzīvmasas un ķermeņa izmēru korelācijas koeficientu vērtības apkopotas 2. tab.

2. tabula

Staltbriežu govju dzīvmasas un vērtēto ķermeņa daļu izmēru fenotipiskā korelācija

Pētītās pazīmes	Dzīvmasa, kg	Krustu augstums, cm	Skausta augstums, cm	Gurnu platums, cm
Dzīvmasa, kg	1	-	-	-
Krustu augstums, cm	0.196	1	-	-
Skausta augstums, cm	0.274*	0.547**	1	-
Gurnu platums, cm	0.481**	0.337**	0.453**	1
Galvas platums, cm	0.196	-0.005	-0.241*	0.077

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Pamatojoties uz to, ka viens no staltbriežu izmantošanas veidiem ir gaļas ieguve – dzīvmasa jāvērtē kā gaļas produktivitāti raksturojoša pazīme. Iegūtie rezultāti apstiprina, ka būtiska vāja pozitīva sakarība dzīvmasai ir ar ķermeņa lielumu, ko raksturo skausta augstums ($r = 0.274$) un būtiska vidēji cieša pozitīva sakarība – ar gurnu platumu ($r = 0.481$). Krustu un skausta augstumam ir būtiska vidēja pozitīva savstarpējā sakarība ($r = 0.547$), kas norāda, ka, palielinoties vienai pazīmei, palielināsies arī otra, un turpmāk mērīšanai atvēlēto laiku var samazināt un izmantot tika vienu no pazīmēm ķermeņa lieluma noteikšanai.

Būtiska vāja pozitīva korelācija pastāv starp gurnu platumu, krustu un skausta augstumu ($r = 0.337$ un $r = 0.453$). Sakarība starp skausta augstumu un dzīvmasu, tāpat kā krustu augstumu un dzīvmasu ir vāja, attiecīgi $r = 0.274$ un $r = 0.196$.

Galvas platums būtiski vāji negatīvi korelē ar skausta augstumu ($r = -0.241$). Pārējās pētītās korelācijas (krustu augstums ar dzīvmasu un galvas platums ar dzīvmasu, abām $r = 0.196$; galvas platums ar krustu augstumu,

$r = -0.005$; galvas platums ar gurnu platumu, $r = 0.077$) nebija būtiskas 95% līmenī. Tomēr turpmāk jāpēta, vai augstākajiem dzīvniekiem galva nav relatīvi mazāka.

Secinājumi

1. Pieaugušo staltbriežu govju dzīvmasa vērtēšanas laikā bija robežās no 98 līdz 139 kg.
2. Staltbriežu govju krustu un skausta augstums sasniedza vidēji 102.0 un 100.1 cm. Starp krustu un skausta augstumu pastāv būtiska vidēji cieša pozitīva korelācija ($r = 0.547^{**}$).
3. Staltbriežu govju gurnu platums bija robežās no 24.4 līdz 38.8 cm. Gurnu platumam ir būtiska vidēji cieša pozitīva korelācija ar tādām ciltsdarbām izmantojamām pazīmēm kā dzīvmasu ($r = 0.481^{**}$), krustu augstumu ($r = 0.337^{**}$) un skausta augstumu ($r = 0.453^{**}$).

Literatūra

1. Boggs, D.L. (1993). *Live animal carcass evaluation and selection manual*. 4th edition. Kendall Hunt. Pub. Co, 236 p.
2. *Predicting the live body condition of farmed red deer*. (2002). British Deer farmers Association (BDFa), 1 p.
3. Proškina, L. (2013). *Briežkopības attīstības iespējas Latvijā*: promocijas darba kopsavilkums Ekonomikas doktora zinātniskā grāda iegūšanai. LLU, Jelgava, 93 lpp.
4. *Staltbriežu ciltsdarba programma 2010. – 2015. gadam*: <http://www ldc.gov.lv/lv/likumdosana/nacionala/> – Resurss aprakstīts 2014. gada 15. martā.